

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

מוגמר ביום טוב

(כ"ב ב') משנה: אף הוא (רבן גמליאל) אמר שלושה דברים להקל: ... ומניחין את המוגמר (לבונה על גבי גחלים) ביום טוב... וחכמים אוסרין (משום דלאו צורך כל נפש הוא, אלא למפונקים או למי שריחו רע).

אמר רב אסי: מחלוקת להריח (שהנאת הגוף הוא, ודומה לאוכל נפש. ורבנן אוסרים, דבעינן דבר השווה לכל נפש). אבל לגמר (בית או כלים¹), אסור.

איבעיא להו: מהו לעשן (פירות בעשן בשמים לקלוט טעם הבושם²)?

רב ירמיה בר אבא אמר רב: אסור (דתפנוק יתירא הוא, ואין שוה לכל נפש אלא לאיסטניס³).

ושמואל אמר: מותר (דאוכל נפש הוא, וראוי אף לעניים. אלא שאינו מצוי להם, ודמי לנזדמן לו צבי ביום טוב).

רב הונא אמר: אסור, מפני שמכבה.

אמר ליה רב נחמן: ונימא מר מפני שמבעיר (הבשמים)!!

אמר ליה: תחלתו מכבה וסופו מבעיר (ותרוייהו הוו ביה, ואנא קמא קמא נקטי⁴).

(כ"ג א') אמר רב יהודה: על גבי גחלת, אסור (דאיכא מכבה ומבעיר). על גבי חרס (שהסיקו), מותר (דכיבוי ליכא, והבערה נמי על ידי שינוי היא, כלאחר יד, ליכא איסורא דאורייתא⁵).

ורבה אמר: על גבי חרס נמי אסור, משום דקא מוליד ריחא (שנכנס בחרס, שלא היה בו ריח, ואסור מדרבנן, שהמוליד דבר חדש קרוב הוא לעושה מלאכה חדשה).

רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו: סחופי כסא אשיראי (לכפות כוס מבושם על השיראים של מלבוש, להכניס בהן ריח הבושם שבכוס) ביומא טבא, אסור. מ"ט? משום דקמוליד ריחא.

(ומקשה) ומאי שנא ממוללו ומריח בו, וקוטמו ומריח בו?⁶

¹ שנותן המחיתה עם הלבונה והגחלים תחת הבגדים להכניס בהם ריח, שאינו להנאת הגוף.

² כדי להכשירן לאכילה. ר"ף ורמב"ם. אמנם ביאר הב"י (או"ח תקיא, ד) דלאו למימרא דדוקא שנכשרים על ידי עישון זה לאכילה וזולת העישון לא היו ראויים לאכילה, אלא אפילו היכא דקודם העישון ראויין לאכילה, כיון שהעישון מחשיבם יותר דהוי דבר השווה לכל נפש.

³ ובהאי עשן איכא אב מלאכה כדמפרש רב הונא טעמיה דרב, מפני שהוא מכבה הגחלים כשנותן אבקת הבשמים עליהן. רש"י.

⁴ בכיון זה הלכו רוב הראשונים שלשיטת רב ישנן שתי מלאכות הנעשות בעישון, אך הערוך (ערך עשן א) פירש שכשאמר רב נחמן "נימא מבעיר", כוונתו שיש להתיר, משום שזו מלאכת הבערה שהותרה משום אוכל נפש! ועל כך ענה לו רב הונא שתחילתו מכבה ולכן יש לאסור.

⁵ רש"י. ותוספות (כ"ג א', ד"ה על גבי) ביארו דשפיר הוי הבערה כדרכה, ומכל מקום שריא דקסבר דהבערה שלא לצורך שרי לעשותה ביום טוב. ובשיטה מקובצת (ד"ה על גבי) פירש, דאפילו הבערה ליכא ממש, כיון שאין האור אוחד בהם אלא שהם כלין מאיליהן.

⁶ דתניא גבי עצי בשמים תלושים: מוללו בין אצבעותיו כדי להוציא ריחו, או קוטמו שיהא מקום הקטימה לח ונותן ריח. רש"י.

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

(ומתרץ) התם ריחא מיהא איתא, ואוסופי הוא דקא מוסיף ריחא. הכא אולודי הוא דקמוליד ריחא.

(ואסיקנא) רבא אמר: על גבי גחלת נמי מותר (כשמואל שהתיר לעשן פירות, דאוכל נפש הוא ושווה לכל נפש. ואי משום כבוי והבערה ואולודי ריחא), מידי דהוה אבשרא אגומרי (שיש בו את כל אלו, שמוליד נמי ריח בפחמין, ומותר).

שיטות הראשונים

הנחת מוגמר ועישון פירות: רוב הראשונים פסקו כחכמים שאסרו לעשות מוגמר, וכשמואל שהתיר לעשן פירות, להכשירם לאכילה, וכרבא דאמר על גחלת נמי מותר. ורי"ד פסק כרבן גמליאל,⁷ שמותר לעשות מוגמר. ודוקא להריח, דדמי לאוכל נפש. אבל לגמר הבית או הכלים, אסור, דהוי כמתקן כלי.⁸ והשו"ע פסק כרוב הראשונים.⁹

סחופי כסא אשיראי ביומא טבא, אסור, דקמוליד ריחא: דין זה הביאוהו בה"ג, הרוקח, העיטור, אור זרוע, רשב"א, ומאירי. אמנם רי"ף, רמב"ם, ורא"ש השמיטוהו. וכן השמיטו השו"ע. והרמ"א הביאו.¹⁰

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות יום טוב, סימן תקיא)

ד. אין עושין מְגֵמֵר, דְּהֵינּוּ לְפָזֵר מִיְּנֵי בְּשָׂמִים עַל הַגְּחָלִים, בֵּין לְהָרִיחַ וּבֵין לְגַמֵּר הַבֵּית או הַפְּלִים; אֲבָל אִם עוֹשֶׂה כְּדִי לִתֵּן רִיחַ טוֹב בְּפִרְוֹת לְמִתְקֵן לְאֲכִילָה, מִתֵּר אֶפְלוֹ אִם מִפְּזָרֵן עַל גְּבֵי גְּחָלֹת שֶׁל עֵץ. הַגֵּה: וְאִסּוּר לְסַחֵף כּוֹס מִבֶּשֶׂם עַל הַבְּגָדִים, מִשּׁוּם דְּמֹלִיד בְּהֵן רִיחָא (הַמְּגִיד פ"א וְהִגְהוֹת אֲשֶׁרִי ספ"ב דְּבִיצָה).

(או"ח, הלכות לולב, סימן תרנח)

ב. ... הַגֵּה: וְאִסּוּר לְטַלְטֵל הַלּוּלָב בְּשִׁבְתּוֹ, דְּהוּי כְּפֶאֱבֵן; אֲבָל הָאֲתֵרוּג מִתֵּר בְּטַלְטוּל, דְּרֵאוּי לְהָרִיחַ בּוֹ; וְאִסּוּר לְתַנּוֹ עַל הַבְּגָד, אֶפְלוּ בְּיוֹם טוֹב, דְּמֹלִיד רִיחָא (מְהַר"ל).

⁷ ולמד כן ממה שאמר רב אסי: מחלוקת להרית. אבל לגמר דברי הכל (כן גרס רי"ד, וכן גרסו רי"ף ורא"ש) אסור. והיינו, דסבר כרבן גמליאל, ומפרש דבריו, דעד כאן לא שרי, אלא להרית.

⁸ כן נימק הרי"ד (בפסקיו). וכוונתו שהולדת הריח בכלים, נחשב כמתקנם. ולא הוזכר בשאר ראשונים. ורש"י כתב משום דאינו דבר השוה לכל נפש.

⁹ או"ח תקיא, ד. ובביה"ל (ד"ה אין עושין) הביא שנחלקו האחרונים אם מותר עישון סיגריות ביום טוב, יש אוסרים דאינו שוה לכל נפש, ועוד, שיכול לבוא לידי כבוי. ויש מתירים במקום שהעולם רגילים בכך, שאז נחשב שוה לכל נפש. מקורות: רבינו חננאל (הו"ד בספר העיטור, עשרת הדברות, מחלוקת כא, הל' יום טוב). רמב"ם (שביתת יום טוב, ד, ו). ראבי"ה (ח"ג, הל' יום טוב, סי' תשס). רי"ד (כ"ב ב', ד"ה אמר רב אסי). רשב"א (עישון פירות - עבוה"ק, ב, ה, עמ' רמד; איסור מוגמר - עבוה"ק ג, ה, עמ' מז). רא"ש (סי' כב). מאירי (כ"ב ב', ד"ה ומניחין, וד"ה ופסק).

¹⁰ או"ח תקיא, ד. המגיד משנה כתב שהדין של סחופי כסא אשיראי, שאסור, נכלל במה שכתב הרמב"ם שלגמר את הכלים אסור. והלחם משנה הקשה, דאין זה משמע מדבריו כלל, שכן הרמב"ם נימק את האיסור לגמר, משום מכבה, והיינו דוקא בגחלים דאיכא כבוי; והבי' הביא דברי הרב המגיד, ונראה שהסכים לדבריו. וראה 'ראשון לציון' (לבעל 'אור החיים'), שכתב שרי"ף, רמב"ם, ורא"ש, לא חששו לאיסור אולודי ריחא, ושכן נראה להלכה (אמנם לא למעשה, עיי"ש). והמשנ"ב כתב (תרנח, ב, ס"ק ז, על דברי הרמ"א שאסור ליתן אתרוג על הבגד אפילו ביו"ט, דמוליד ריחא), דמשמע דאפילו אינו מכויין לזה גם כן אסור, מפני שאי אפשר שלא יקלוט והוי פסיק רישא. ויש מקילין בזה היכי דאינו מכויין. ובשעת הדחק שאין לו מקום משומר להניח אתרוג שמה, אפשר דיש לסמוך אמקילין. מקורות: רמב"ם (שביתת יום טוב ד, ו). העיטור (עשרת הדברות, הל' יום טוב, סוף מחלוקת כא). הרוקח (הל' סוכות, סי' רכ). אור זרוע (ח"ב, הל' יום טוב, סי' שג). רשב"א (עבוה"ק, ג, ה, עמ' מז). מאירי (כ"ג א', ד"ה כוס).

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

כיבוי לצורך אוכל נפש

(כ"ג א') דרש רב גביהא מבי כתיל אפתחא דבי ריש גלותא: קטורא שרי.

אמר ליה אמימר: מאי קטורא? אי קטורא בידי, מעשה אומן הוא! ואי לעשן, אסור, דהא קא מכבה!

אמר ליה רב אשי: לעולם לעשן, מידי דהוה אבשרא אגומרי.

איכא דאמרי, אמר ליה אמימר: מאי קטורא? אי קטורא בידי, מעשה אומן הוא! אי לעשן, אסור, דקא מוליד ריחא! אמר רב אשי: אנא אמריתה נהליה, ומשמיה דגברא רבה אמריתה נהליה: לעולם לעשן, ומידי דהוה אבשרא אגומרי.

שיטות הראשונים

האם בבשרא אגומרי יש כיבוי לצורך אוכל נפש: לפי רש"י, רז"ה, ואור זרוע, נמצא למסקנה שמותר לכבות אוכל נפש כשאי אפשר לצלות מאתמול.¹² וכן פסקו הרבה ראשונים. ולדעת רי"ף ואשכול, כיבוי אסור לצורך אוכל נפש.¹³ וכן דעת המאירי.¹⁴ והשו"ע פסק כרש"י.¹⁵

האם אומרים בכיבוי מתוך שהותרה לצורך הותרה שלא לצורך: הרמב"ם כתב: "אף על פי שהתרה הבערה ביום טוב שלא לצורך, אסור לכבות את האש, אפילו הבערה לצורך אכילה, שהכבוי מלאכה, ואין בו צורך אכילה כלל". אמנם ראב"ה כתב בשם רבינו שב"ט, דמותר לכבות אף להנאתו.¹⁶

¹¹ שעושין לבתי שוקים ולבתי ידים של חלוקי הנשים, שמקמטין אותן על עץ חלק או על אגודה של קשים, וקורין אופרונצי"ר (לקפל קפלים בשפת הבגד לנוי. לעזי רש"י) מעשה אומן הוא ואסור, וקטורא לשון קשר. רש"י.

¹² לפי גירסתם, בגמרא בשבת, קל"ד א', החילוק בין בישרא אגומרי לחדל, שבבישרא אגומרי אי אפשר לצלות מאתמול, דביומא שביחא טפי, ולכן מותר כיבוי. משא"כ חרדל, אפשר מאתמול.

¹³ רי"ף ואשכול גרסו התם ליכא כיבוי, הכא איכא כיבוי. ולדבריהם, לכאורה, כיבוי אסור לצורך אוכל נפש. ובבישרא אגומרי ליכא כיבוי. כן כתבו רז"ה, ר"ן ועוד, והובאו הדברים בביאור הגר"א, שהמחלוקת תלויה בגירסאות במסכת שבת. אמנם ראה ביה"ל (תקז, ד, ד"ה כך מותר), שהקשה, דהא הרא"ש העתיק ג"כ גירסא זו (של הרי"ף) בפ"ב דביצה (סימן כ"ג) ואפילו הכי בפ"ד (סי' ח') העתיק דכיבוי לצורך אוכל נפש מותר אף לרבנן. ונשאר בצ"ע. וכתב הר"ן (לפי גירסת הרי"ף): ולדבריו (של הרי"ף), הכי קאמר: אף על פי שאין זו צורך אוכל נפש ממש, מותר להניח לבונה על גבי אש הדולק לקדירה, לפי שאין כאן כיבוי, שסופו מבעיר. וכיון שכיבוי אין כאן, הבערה אין כאן. ומשום אולודי ריחא נמי המוזכר בגמרא לא מיתסרא כיון שאינו מכיון להריח אלא להכשיר אוכלין.

¹⁴ "שלא נאמר כן (אפילו לרבי יהודה) אלא במכשירין שיש בהן צורך אוכל נפש קצת לתיקון האוכל; אבל מכשירין שאינו צריך לאוכל כלל, אלא שהוא צריך לו שלא לקלקלו, אינו מותר. ואף על פי שהותר הכבוי בבשרא אגומרי, אין זה כלום, דבבשרא אגומרי לגחלים לוחשות אנו צריכין, והכבוי על כרחנו הוא בא. אבל כבוי בידיים לעולם לא הותר, הואיל ואין גוף הכבוי מכשיר האוכל לעולם אלא שמונעו מלהתקלקל."

¹⁵ אור"ח תקז, ד, ה. ומביאור הגר"א (ס"ק טז) משמע שפסק כרי"ף, שאסור כיבוי אף לצורך אוכל נפש. מקורות: רוקח (סי' שה). בעל המאור (יב א ברי"ף, ד"ה והא דת"ר). אור זרוע (ח"ב, הל' יום טוב, סי' שנא). ר"ן (ביצה יב א ברי"ף, ד"ה על גבי גחלת). רשב"א (עבוה"ק, בית מועד, ב, עמ' קעת, ועמ' רטו). רא"ה (ביצה כ"ג א, ד"ה ומ"ש). רא"ש (פ"ד, סי' ח). ריטב"א (שבת קל"ד א, ד"ה ומאי שנא). רבינו ירוחם (תולדות אדם וחווה, נתיב ד, ח"ד). רי"ד (פסקיו, שבת קל"ד א). ריא"ז (שבת קל"ד א). בן הרמב"ן (ביצה כ"ג א, ד"ה מידי). אשכול (הל' יום טוב, ד"ה ואין מניחין).

¹⁶ ולעניין הלכה, הבי"ה הביא דברי המגיד משנה, בשם רשב"א, והבין ממנו שגורף התנור כדרכו בחול ואינו חושש. והמג"א (תקז, ס"ק

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות יום טוב, סימן תקז)

ד. ...אבל בתנורים שלנו פיון שאי אפשר לאפות בהם בלא גריפה, מתר לגרפו מהאפר והגחלים, ואף על פי שהוא מכבה, אי אפשר בלא כן, וכשם שמתר להבעיר לצרף אכל נפש כך מתר לכבות לצרף אכל נפש, והרי זה כמניח בשר על הגחלים, וכן נהגו.

דברים שרבי אלעזר בן עזריה מתיר וחכמים אוסרים

(כ"ג א') **משנה:** שלושה דברים רבי אלעזר בן עזריה מתיר. וחכמים אוסרים.

(המשך **משנה:**) פרתו יוצאה ברצועה שבין קרניה (לנוי. וחכמים אומרים שמשאוי הוא, ואינו תכשיט לה). ומקרדין את הבהמה ביום טוב (במגרדת של ברזל, ואע"ג דעביד חבורה). ושוחקין את הפלפלין בריחיים שלהן.

(המשך **משנה:**) רבי יהודה אומר: אין מקרדין את הבהמה ביום טוב מפני שעושה חבורה, אבל מקרצפין. וחכמים אומרים: אין מקרדין אף לא מקרצפין.

תנו רבנן: איזהו קרוד ואיזהו קרצוף? קרוד, קטנים ועושין חבורה. קרצוף, גדולים ואין עושין חבורה.

(ומבאר) ושלוש מחלוקות בדבר:

(4) רבי יהודה סבר דבר שאינו מתכוין אסור. מיהו קרוד קטנים ועושין חבורה, קרצוף גדולים ואין עושין חבורה. ולא גזרינן קרצוף אטו קרוד.

(2) ורבנן סברי נמי כרבי יהודה דבר שאינו מתכוין אסור, וגזרינן קרצוף אטו קרוד.

(3) ורבי אלעזר בן עזריה סבר לה כרבי שמעון דאמר דבר שאינו מתכוין מותר, ובין קרוד ובין קרצוף שרי.

אמר רבא אמר רב נחמן אמר שמואל, ואמרי לה אמר רב נחמן לחודיה: הלכה כרבי שמעון.

שיטות הראשונים

קירוד וקירצוף בהמה: רש"י פירש קירוד, במגררת של ברזל, ששיניה דקות, ועושה חבורה. קירצוף, במגררת של עץ ששיניה גסות, ואין עושה חבורה. וכן פירשו **תוספות ורא"ש**. ואילו **רמב"ם** פירש קירוד, הסרת זבובים קטנים הנתלים בירכי הבהמות, ונעשה מקומן חבורה כשמסירין אותן. וקרצוף, גדולים שאין עושין חבורה. **והשו"ע** נקט **כרמב"ם**.¹⁷

קירוד בהמה במגרדת ביום טוב: פסקו **רמב"ם**, **ר"י**, ו**רא"ש** כרבי אלעזר בן עזריה, וכרבי שמעון שמתיר דבר שאינו מתכוין. ובין קירוד בין קירצוף, שרי. וכתבו **ר"י ורא"ש**, דדוקא במגררת של עץ דאין עושה חבורה. אבל במגררת שלנו שהן של ברזל, כולי עלמא מודו דאסור, דפסיק רישיה ולא ימות הוא שתולש שערות. וכן פסק **השו"ע**.¹⁸

יב) חלק עליו בהבנתו, וכתב דיש להחמיר אם אפשר לאפות בלא גריפה. וכדעת הב"ח (תקז, ס"ק ח, ד"ה ומ"ש ודוקא בתנורים שלהם), עיי"ש. והט"ז (תקז, סוף ס"ק ו) חלק על הב"ח. מקורות: רמב"ם (הל' יו"ט ד,ב). ראבי"ה בשם רשב"ט (הל' יו"ט, ס' תשנז).

¹⁷ או"ח תקכג,א. מקורות: תוספות (ד"ה ושלש). רא"ש (ס' כד). רמב"ם (פירוש המשנה; הל' שביבת יום טוב, ד,טז).

¹⁸ או"ח תקכג,ב. מקורות: כפיסקה קודמת.

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

ושוחקין את הפלפלין בריחיים שלהן: יש ראשונים שכתבו טעם האיסור, משום דמחזי כעובדא דחול. ויש ראשונים שכתבו, שזו טחינה גמורה היא להם. והשו"ע נקט כטעם ראשון.¹⁹

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות יום טוב, סימן תקכג)

- א. מסירים זבובים הנתלים בבהמה, אף על פי שהן עושין חבורה.
- ב. אין מגרדין בהמה במגרדת ביום טוב, מפני שמשרת שער.

(או"ח, הלכות יום טוב, סימן תקד)

א. דכין את התבלין כדרך, שאם ידוך אותם מבעוד יום יפיג טעמן; אבל מלח אינו נדוך ביום טוב אלא אם כן הטח המכתשת או שיידוך בקערה וכיוצא בה, כדי שישנה, שאם שחק המלח מערב יום טוב לא יפיג טעמו. ואין שוחקין את הפלפלין ולא את החרדל בריחים שלהם, משום דהוי כעבדין דחל; (אלא) דך אותם במדוכה ככל התבלין. הגה: ומיהו נוהגין לשנות קצת בדרכת תבלין, (הגהות מיימוני פ"ג בשם סמ"ג), וכן ראוי להורות.

ריחיים ועגלה של קטן לעניין טומאה ושבת

(כ"ג ב') **משנה:** הריחיים של פלפלין, טמאה משום שלושה כלים:²⁰

משום כלי קיבול, ומשום כלי מתכת, ומשום כלי כברה.

תנא: תחתונה (שמקבלת אבק הפלפלין כשנופל דרך נקבי המכבר) משום כלי קבול. אמצעית משום כלי כברה.²⁴ עליונה משום כלי מתכת.²²

משנה: עגלה של קטן, טמאה מדרס,²³ וניטלת בשבת (דתורת כלי עליה), ואינה נגררת (בשבת) אלא על גבי כלים

¹⁹ או"ח תקד, א. והביה"ל (ד"ה ואין שוחקין) האריך בדברי הראשונים, ובסתירה שיש לכאורה בדברי הרשב"א, ומסקנתו, שגם לסוברים שהוא איסור תורה, מכל מקום נמסר הדבר לידי חכמים, והם לא אסרו רק במלאכה שדרך לעשותה הרבה בפעם אחת לימים רבים, והתירו במכתשת שעושים בה מעט לצורך היום. **ונפק"מ לטחינת קפה**, שאם הריחיים ביתיים וקטנים, אפשר שבזה לא גזרו חכמים. מקורות: טחינה גמורה - רשב"א (עבוה"ק א, ז, עמ' מח). ריטב"א (שבת קמ"א א', ד"ה אמר רב הונא). עיטור (עשרת הדברות, הל' יום טוב, סוף מחלוקת יא). עובדין דחול - רשב"א (ביצה י"ד א', ד"ה ירושלמי). ריטב"א (ביצה י"ד א', ד"ה וכיון). רי"ד (פסקיו). ריא"ז (הלכה ג, סעי' יד).

²⁰ והשמיענו, שכל חלק מאלו השלושה חלקים, כלי בפני עצמו הוא, ואפילו נפרד מן הכלל אינו שברי כלים, אלא מקבל טומאה. רמב"ם (פירוש המשנה). ותוספות (ד"ה משום שלושה כלים) כתבו, פירוש, ואם נטמא זה לא נטמא זה, אפילו בשעת מלאכה שהן כולן יחד, הואיל וכל אחד ראוי למלאכה בלבד. ולא דמי למספרים של פרקים ואזמל של רהיטני, דהתם הם מחוברים יותר בשעת מלאכה.

²⁴ אמצעית - שהיא מקפת את המכבר, משום כלי עץ לא מטמאה, דאין קבולה קבול, אלא חכמים גזרו טומאה על הכברה משום ארוג, ואפילו אין המכבר של מתכת מטמאה משום כלי כברה. ושלנו שהיא של מתכת ודאי טמאה, משום פשוטי כלי מתכות. רש"י.

²² עליונה - שמכתשין ושוחקין בה הפלפלין - טמאה משום כלי מתכות. דמשום כלי עץ ליכא לטמויה, דפשוטיהן טהורין, אלא משום ציפוי התחתון שהוא עיקר, והעץ בטל אצלו. רש"י.

²³ אם התינוק זב, נעשית העגלה אב הטומאה, דמיוחדת לשיבה היא, דהא סומך קטן עליה. נמצאת שהיא מיוחדת לו לשיבה, ואין

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

(על גבי בגדים מפני שעושה חריץ בקרקע, וחייב משום חורש). רבי יהודה אומר: כל הכלים אין נגררין, חוץ מן העגלה מפני שהיא כובשת (ודורסת הקרקע, ונדוש תחתיה ונעשה מקומה נמוך. אבל אין העפר זז ממקומו).

(ואמרינן) מני (ת"ק שאמר ואינה נגררת על קרקע, דקעביד חריץ)? רבי יהודה היא, דאמר דבר שאין מתכוין אסור. דאי רבי שמעון, האמר דבר שאין מתכוין, מותר. **דתניא**: רבי שמעון אומר, גורר אדם מטה כסא וספסל, ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ.

(ומסיק) תרי תנאי ואלביא דרבי יהודה.

שיטות הראשונים

עגלה של קטן: רש"י פירש שהקטן יושב עליה. **ותוספות** פירשו²⁴ דהיינו כלי שעושין לקטנים להתלמד להלוך, והיא עומדת על שלושה אופנים ואוחז בה בידיו, והיא מתגלגלת לפניו תמיד. **והרמב"ם** כתב: "עגלה שלקטן - מטמאה במדרס, שהרי נשען עליה"²⁵

גרירת עגלה של קטן על הארץ: להלכה, קיי"ל כרבי שמעון, דאמר גורר אדם מטה כסא וספסל. וכתבו **התרומה והגהות מיימוניות**, שבין גדולים בין קטנים (ראה שבת כ"ט ב'). וכן נראה מסתימת דברי רי"ף, רא"ש, ורמב"ם. וכן פסק השו"ע²⁶. אבל כתב **הרוקח**, דגדולים מאוד אסור לגרור, דהוי פסיק רישיה, ואסרינן אפילו בעיליתא דשישא.²⁷

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות שבת, סימן שלז)

א. דבר שאין מתכוון, מותר, והוא שלא יהא פסיק רישיה. הלכך גורר אדם מטה, כסא וספסל, בין גדולים בין קטנים, ובלבד שלא יתכוון לעשות חריץ.

הדרן עלך יום טוב

אומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו. שאם לא היתה מיוחדת לכך, לא היתה אב הטומאה. על פי רש"י.

²⁴ שאם כפירוש רש"י, מאי קא משמע לן?! פשיטא! הא אין לך כלי מיוחד גדול מזה! תוספות.

²⁵ מקורות: רמב"ם (כלים, כה, טז). תוספות (כ"ג ב', ד"ה עגלה).

²⁶ או"ח שלז, א.

²⁷ וכן פסק מג"א (שלז, ס"ק א), ואף על גב ששחופר הוי מלאכה דרבנן (חופר כלאחר יד), אפילו הכי אסור. והביאו משנ"ב (שלז, ס"ק ד). וכתב בפתחי תשובה שמותר לגרור על גבי קרקע עגלה של קטן, אפילו גדולה מאוד, אף לדעת המגן אברהם בשם הרוקח שאוסר בגדולים מאד, דשאני עגלה שהיא כובשת ואינה עושה חריץ (כמבואר בסוגיין אליבא דרבי יהודה). וכן פסק בכף החיים (ס"ק ד). מקורות: הרי"ף (יב ב בדפיו). רא"ש (סי' כה). רמב"ם (הל' שבת אה). הגהות מיימוניות (אות א). רוקח (הל' שבת, סי' נח). התרומה (הל' שבת, סי' רנד).